

MAATALOUDEN
YMPÄRISTÖTUEN
ERITYISTUET
2007-2013

Alkuperäiskasvien viljely

Erityistuki palkoviljojen, viljojen ja nurmikasvien
maatiaislajikkeiden,
vanhojen kauppalajikkeiden ja
vanhojen kauppalajikkeiden muuntuneiden kantojen siemenviljelyyn

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutuun

Maatalouden ympäristötukijärjestelmä perustuu Euroopan yhteisöjen neuvoston asetukseen (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen.

Suomen ympäristötukijärjestelmä käsittää ohjelmakauden 2007 – 2013. Valtioneuvoston elokuussa 2006 hyväksymän manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman mukaan EU rahoittaa ympäristötuen kustannuksista 28 % vuonna 2007.

Maatalouden ympäristötuen tavoitteena on maatalous- ja puutarhantuotannon harjoittaminen kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, maatalouden luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaisemien säilyminen turvataan sekä tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä.

Maatalouden ympäristötuki jakautuu kaikille viljelijöille tarkoitettuihin perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä niitä täydentäviin, tehokkaita ympäristönsuojelu- ja -hoitotoimia edellyttäviin erityistukisopimuksiin.

Erityistukisopimuksia ovat:

- suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito
- monivaikutteisen kosteikon hoito
- pohjavesialueiden peltoviljely
- luonnonmukainen tuotanto
- luonnonmukainen kotieläintuotanto
- lannan käytön tehostaminen
- perinnebiotooppien hoito
- luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- alkuperäiskasvien viljely

Ympäristötukijärjestelmää täydentää ei-tuotannollisten investointien tukijärjestelmä, joka otetaan käyttöön vuonna 2008. Sen avulla voidaan perustaa monivaikutteisia kosteikkoja sekä toteuttaa arvokaiden perinnebiotooppien alkuvaiheita ja aitaaminen.

Alkuperäiskasvien viljely

Tukea palkoviljojen, viljojen ja nurmikasvien maatiaislajikkeiden, vanhojen kauppajalokkeiden ja vanhojen kauppajalokkeiden muuntuneiden kantojen siemenviljelyyn.

Suomessa viljeltäviltä kasveilta vaaditaan ääriolosuhteisiin sopeutumista. Tämä lienee vaikuttanut siihen, että maassamme on vielä jäljellä esimerkiksi nurmikasvien ja rukiin maatiaislajikkeita enemmän kuin monissa muissa Euroopan maissa. Suomen pohjoisiin olosuhteisiin sopeutuneet maatiaislajikkeet ovat maailmanlaajuisesti ainutlaatuisia geenivarantoja samalla kun ne edustavat kansallista kulttuuriperintöämme ja maataloutemme historiaa.

Ainutlaatuisuudestaan huolimatta maatiaislajikkeet ovat nykyisin uhanalaisia. Ne ovat syrjäytyneet uusien viljelymenetelmien ja saatoisien lajikkeiden käyttöönoton samoin kuin siemenmarkkinoita koskevien lainsäädännöllisten rajoitusten takia. Valtaosa maatiaislajikkeistamme ei kuulu viralliseen kasvivaljokeluun, joten niiden siementavaraa ei ole voitu markkinoida Suomen voimassa olevien säädösten mukaan edes paikalliseen tarpeeseen. Esimerkiksi rukiin ja nurmikasvien maatiaislajikkeita löytyy kuitenkin vielä tiloilta, joilla on haluttu vaalia sukupolvien yli jatkunutta viljelyperinnettä.

Viljelystä häviävien lajikkeiden siemeniä on tallennettu geenipankkeihin. Myös lajikkeiden alkuperäisessä kasvuympäristössä tapahtuva suojeleminen, mikä voidaan toteuttaa maatilalla kasvin alkuperäisellä kasvupaikalla, on havaittu tärkeäksi. Esimerkiksi Rion biodiversiteettisopimus ja FAO:n kansainvälinen kasvigeenivaroimintaohjelma velvoittavat valtiota huolehtimaan geenivarojen suojelusta ja korostavat kasvupaikalla tapahtuvan suojelun merkitystä.

Erityistukisopimus alkuperäiskasvien viljelystä

Ympäristötukikaudella 2007 - 2013 tuetaan palkoviljojen, viljojen ja nurmikasvien maatiaislajikkeiden, vanhojen uhanalaisten kauppajalokkeiden ja vanhojen kauppajalokkeiden muuntuneiden kantojen

lajiketutkimusta ja alkuperäisessä kasvuympäristössä tapahtuvaa siemenviljelyä tekemällä näiden viljelystä erityistukisopimuksia. Jatkossa em. lajeista käytetään nimitystä alkuperäiskasvi.

Alkuperäiskasvin erottuvuus on todettava lajiketutkimuksessa, lajike on rekisteröitävä ja viljelijän tulee tehdä ylläpitosopimus Elintarviketurvallisuuksiviraston (Eviran) kanssa. Lajiketutkimus ja rekisteröinti sekä ylläpitosopimus on tehtävä ennen kuin TE-keskus voi tehdä viljelijän kanssa sopimuksen.

Sopimusala on aina yksi hehtaari. Erityistuen suuruus on kerrottu sopimusehdoissa. Tukea ympäristötuen perus-, lisä- ja erityistoimenpiteisiin maksetaan enintään vuosittain yksivuotisille viljelykasveille kuten viljakasveille ja palkoviljoille 600 ja heinänuurmille 450 euroa/ha/v.

Tuen haku

Hakemus sopimukseksi jätetään TE-keskuksen maaseutuosastolle (Lnro 214). Hakuaika on keväisin kerran vuodessa. Sopimuskausi alkaa 1.5 tai 1.10. ja se on viisivuotinen. Hakulomakkeita saa TE-keskuksista ja internet osoitteesta: <http://lomake.mmm.fi/>.

Kenelle tukea maksetaan

Oikeus erityistukisopimuksen tekemiseen on ensisijaisesti sillä tilalla, jolla maatiaislajiketta tai vanhan kauppajalokkeen muuntunutta kantaa on viljelty vuosikymmeniä. Ylläpito tapahtuu yhdellä tilalla lajikkeiden alkuperäisellä viljelyalueella. Poikkeustapauksessa voidaan kuitenkin harkita ylläpito-oikeuden osoittamista useammalle kuin yhdelle viljelijälle.

Oikeus vanhojen kauppajalokkeiden ylläpitoon kuuluu ao. lajikkeet kauppaan laskeneelle kasvinjalostuslaitokselle tai tämän seuraajalle, joka ei voi itse tehdä sopimusta. Se voi luovuttaa ylläpito-oikeuden erityistukisopimuksen tekemälle viljelijälle.

Erityistukea voi saada viljelijä tai puutarhatalouden harjoittaja. Tuen hakijan tai hänen puolisonsa on oltava sopimuksen tekemistä edeltävän vuoden lopussa vähintään 18-vuotias, mutta ei yli 65-vuotias. Ikäedellytys ei koske julkisoikeudellisia yhteisöjä, yhdistystä, säätiötä, koulutilaa ja vankilatilaa.

Viljelijällä tulee olla ympäristötuesta tukikelpoista peltoa viljelyksensä vähintään kolme hehtaaria tai puutarhatilalla puutarhakasvien viljelyksessä olevaa tukikelpoista peltoa vähintään puoli hehtaaria koko sitoumuskauden ajan.

Sopimuksen tekemisen ehtona on, että viljelijä on sitoutunut tai sitoutuu ympäristötukijärjestelmään. Jos viljelijän ympäristötukisitoumus päättyy sopimuskaudella, viljelijän on sitouduttava uudelleen ympäristötukijärjestelmään.

Tukeen oikeuttavat lajikkeet

Erityistukisopimukseen hyväksytyitä ovat herneen, härkäpavun, viljojen ja nurmikasvien:

- maatiaislajikkeet ja –kannat, jotka erottuvat ulkoisilta ominaisuuksiltaan muista lajikkeista
- lajikeluettelosta poistuneet kauppalajikkeet
- lajikeluettelosta poistuneiden kauppalajikkeiden muuntuneet kannat

Kaikista vanhoista kauppalajikkeista tarvitaan jalostajan tai lajikkeen haltijan suostumus. Kun kauppalajike poistuu virallisesta kasvilajikeluettelosta, jalostaja voi halutessaan siirtää lajikkeen alkuperäiskasvirekisteriin ja sopia lajikkeen tilalla tapahtuvasta ylläpidosta halukkaan viljelijän kanssa.

Pohjoismaiden geenipankki huolehtii ylläpidettävän kannan säilytyksestä geenipankissa. Evira toimittaa sinne tarvittavat näytteet.

Rekisteröintihakemukset ja lajiketutkimus

Alkuperäiskasvin rekisteröintiä haetaan toimittamalla Eviraan rekisteröintihakemus. Rekisteröintiä voivat hakea ensisijaisesti maatiaislajikkeen ja vanhan kauppalajikkeen muuntuneen kannan haltija sekä vanhan kauppalajikkeen jalostaja. Jos yksityinen viljelijä

haluaa vanhan lajikkeen rekisteröimistä hänen on otettava yhteyttä suoraan jalostajaan, jolla on oikeus lajikkeen ylläpitoon. Rekisterihakemuksen ohessa toimitetaan Eviralle edustava näyte lajiketutkimusta varten. Virallinen näytteenotto ei ole välttämätön.

Lajiketutkimuksessa sovelletaan UPOV:in (Kansainvälisen lajikeoikeusliitto) ohjeisiin perustuvaa lajikekuvauskäytäntöä, mutta maatiaislajikkeiden tai vanhojen kauppalajikkeiden ei kuitenkaan tarvitse täyttää UPOVin yhtenäisyyden kriteeriä. Rekisteröintiä varten tehtävästä lajiketutkimuksesta viljelijä maksaa Eviran hinnaston mukaisesti, kun testaus on päättynyt.

Lajiketutkimus tehdään Eviran siementarkastus- ja luomuvälontayksikössä. Siinä selvitetään, eroaako alkuperäiskasvi ominaisuuksiltaan muista saman lajin lajikkeista samoin kuin se, esiintyykö lajikkeen siementavaran joukossa harvinaisia tai uhanalaisia seuralajilajeja, joiden säilymistä kasvupaikalla tapahtuva suojele edistäisi. Esimerkiksi maatiaisrukiin joukossa voi vielä kasvaa rukiin vanhaa rikkakasvia, ruiskattaraa joka on aiemmin ollut yleinen - ja haitallinen laji siementavaran joukossa - mutta on nykyisin luokiteltu erittäin uhanalaiseksi kasvilajiksi.

Viljelmätarkastus ennen ylläpitosopimuksen solmimista

Saatuaan Eviralta ilmoituksen lajikkeen rekisteröimisestä viljelijän tulee vahvistaa halukkuutensa ylläpitoon ja pyytää viljelmän tarkastusta tilalleen. Siinä selvitetään ja kirjataan viljelypaikan olosuhteet, tilalla käytetyt ylläpitomenetelmät ja tilan tuotanto-olosuhteet.

Ylläpitosopimuksen solmiminen

Viljelmätarkastuksen jälkeen ylläpitäjä ja Evira tekevät lajikkeen ylläpidosta ylläpitosopimuksen.

Alkuperäiskasvit, joista on tehty ylläpitosopimus, julkistetaan vuosittain maatiaisten virallisessa sopimusluettelossa. Luetteloon merkittyjen maatiaislajikkeiden ylläpitäjillä on oikeus markkinoida niiden siementavaraa.

Ylläpidon seuranta

Ylläpito viljelyä seurataan viljelystarkastusten ja kenttäkoetarkastusten avulla. Sopimuskauden aikana Evira tekee tilalle vähintään yhden viljelystarkastuksen, nurmikasveilla pääsääntöisesti sinä vuonna, jona viljelijä aikoo korjata uuden ylläpitoerän. Viljelystarkastuksessa todetaan lajikkeen aitous tutkimalla, onko kasvusto kuvausta vastaava. Lisäksi tarkastetaan, esiintyykö viljelyksellä haitallisessa määrin vieraita lajikkeita tai muita haitallisia viljelykasveja sekä noudatetaanko eristys- ja varastotilanne. Viljelijän on itse pyydettävä viljelystarkastus tilalleen Eviran siementarkastus- ja luomuvälontayksiköstä 22.5. mennessä sinä vuonna, jona tarkastus halutaan suoritettavan.

Kerran sopimuskauden aikana tutkitaan kenttäkoetarkastuksen avulla alkuperäiskasvin aitouden säilyminen ja mahdolliset alkuperäiskasvin ilmiänsä tapahtuneet muutokset. Ylläpitäjän tulee toimittaa uudesta ylläpitoerästä näyte Eviralle viimeistään toiseksi viimeisenä sopimusvuotena ennen 15. huhtikuuta. Jos tämä ei ole nurmikasvien ylläpito viljelyksillä mahdollista ja sopimusta aiotaan jatkaa, näytteen voi toimittaa myös viimeisenä sopimusvuotena ennen 15. huhtikuuta.

Viljelyehdot

Ylläpitäjän on viljeltävä alkuperäiskasvia vuosittain vähintään 1 hehtaarin alalla. Yhden hehtaarin sopimusalan lisäksi saa saman alkuperäiskasvin muun markkinointikelpoisen siemenen tuotannon olla sopimustilalla vuosittain enintään 15 hehtaaria. Tilalla tulee varastoida vähintään sellainen määrä alkuperäiskasvin siementä, joka on vähintään kaksi kertaa ylläpitoalan eli 1 hehtaarin kylvömäärä (viljoilla 500 kg).

Palkoviljoja ja viljoja tulee pääsääntöisesti lisätä vuosittain. Nurmikasveilla ylläpito viljelystä ei tarvitse perustaa joka vuosi, mutta kuitenkin sillä tavalla, että uusi ylläpitoerä korjataan tilan normaaliikäytännön mukaisesti, esim. 2. tai

3. vuotena kasvuston perustamisesta. Nurmelta voidaan perustamisvuoden jälkeen korjata joko nurmisato tai siemensato markkinointitarkoitusta varten. Nurmikasvien yksittäisen ylläpitoviljelyksen ikä voi olla korkeintaan kolme perustamisvuoden jälkeistä vuotta.

Ylläpidon tulee tapahtua viljelijän tavanomaisesti käyttämin menetelmin, jotka kirjataan ennen sopimuksen solmimista tehtävässä viljelmätarkastuksessa.

Ylläpitoalalla on estettävä sekoittuminen tai risteytyminen muiden saman lajin lajikkeiden kanssa. Ylläpitoalan ja mahdollisen 15 ha muun siementuotantoalan lisäksi ylläpidettävästä alkuperäiskasvista ei saa olla tilalla muuta siementuotantoa, mutta mm. rehuksi ja leipäviljäksi sitä voi viljellä. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota esikasveihin sekä ristipölytteisten lajien osalta riittäviin eristytetäisyyksiin.

Esikasvirajoitukset

Seuraavassa esitetty aikamäärä tulee olla kulunut siitä, kun viljelyksellä on viimeksi viljelty saman kasvilajin eri lajiketta tai saman lajikkeen aitoudeltaan tuntematonta erää:

<i>Vilja ja heinäkasvit</i>	<i>2 vuotta</i>
<i>Nurmipalkokasvit ja palkoviljat</i>	<i>3 vuotta</i>

Eristytetäisyydet

Lohkoilla on noudatettava seuraavia eristytetäisyyksiä sellaisiin kasvustoihin nähden, joiden kanssa ei-toivottu risteytyminen on mahdollista.

<i>Nurmiheinät, nurmipalkokasvit ja palkoviljat</i>	<i>200 m</i>
<i>Ruis</i>	<i>300 m</i>

Ohran, kauran ja vehnän siemenviljely ei saa sijaita niin lähellä toista saman lajin viljelystä, että on olemassa sekoittumisvaara, esim. korjuun yhteydessä.

Tuen maksaminen

Tuki maksetaan vuosittain aikaisintaan syyskuussa. Tuen maksatusta on haettava vuosittain pinta-alaperusteisten tukien haun yhteydessä. Tuki maksetaan sopimuksen mukaistesti, ellei valvonnassa ole havaittu sopimuksesta poikkeamista.

Valvonta

TE-keskuksen maatalousosasto valvoo sopimusehtojen noudattamista. Tuen saajalla on valvontaan joutuessaan velvollisuus korvauksetta antaa kaikki ne tiedot, jotka valvonnan tekemiseksi ovat tarpeen.

Muutoksista ilmoittaminen

Sopimuksen muuttamisesta ja siirtämisestä sekä sopimuksesta luopumisesta on kerrottu tarkemmin sopimusehdoissa.

Viljelijän on viipymättä ja viimeistään 10 työpäivän kuluessa ilmoitettava viljelijää ja tilaa koskevista muutoksista sopimuksen tehneen TE-keskuksen maaseutuosastolle.

Sanastoa

Maatiaislajike, maatiaiskanta, maatiainen: Pitkään samalla tilalla/alueella viljelty perimältään erilaisten yksilöiden muodostama kanta, joka ainakin suurimmaksi osaksi on muuta alkuperää kuin tieteellisesti jalostettua tunnettua vanhaa kauppalajiketta.

Vanha (kauppa)lajike: tieteellisen kasvinjalostuksen tuloksena syntynyt ja kauppaan laskettu lajike, joka ei ole enää mukana virallisessa kasvilajikeluettelossa.

Vanhan kauppalajikkeen kanta: pitkään samalla tilalla viljelty vanha kauppalajike, joka on muuttunut alkuperäisiltä ominaisuuksiltaan ja mahdollisesti sopeutunut viljelyympäristöönsä.

UPOV: Kansainvälinen lajikeoikeusliitto (International Union for the Protection of New Varieties of Plants)

UPOV-kuvaus: Kansainvälisen lajikeoikeusliitto UPOV:n vaatimusten mukainen lajikekuvaus, joka on tehty liiton yleisten ja lajikohtaisten ohjeiden ja menetelmien mukaisesti)

Alkuperäiskasvien viljelyn erityistukisopimusten hakeminen

1. Ota ensin yhteys Elintarviketurvallisuusviraston (Eviran) siementarkastus- ja luomuvalvontayksikköön (Kaarina Paavilainen 020-7725 370) lajiketutkimusta ja lajikkeen rekisteröintiä varten.

2. Lajiketutkimus, viljelmätarkastus ja ylläpitosopimuksen solmiminen Eviran kanssa ovat edellytyksenä erityistukisopimuksen tekemiselle. Lajiketutkimus kestää kasvilajista riippuen yhdestä kahteen kasvukautta.

3. Erityistukisopimusten haku on keväisin kerran vuodessa. Hakeutus sopimukseksi jätetään työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskuksen) maaseutuosastolle lomakkeella 214.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot

Etelä-Pohjanmaan TE- keskus

Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki
puh. 010 60 27500, telefax 010 60 27711

Etelä-Savon TE- keskus

Mikonkatu 3 - 5, PL 164, 50101 Mikkeli
puh. 010 60 24000, telefax 010 60 24211

Hämeen TE- keskus

Hämeenlinnan palvelupiste

Raatihuoneenkatu 11, 13100 Hämeenlinna
puh. 010 60 25000, telefax 010 60 25199

Lahden palvelupiste

Rauhankatu 10, 15110 Lahti
puh. 010 60 25000, telefax 010 60 25335

Kaakkois-Suomen TE- keskus

Salpausselänkatu 22, PL 1041,
45101 Kouvola
puh. 010 60 23000, telefax 010 60 23210

Lappeenrannan palvelupiste

Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
puh. 010 60 23000, telefax 010 60 23409

Kainuun TE- keskus

Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puh. 010 60 23500, telefax 010 60 23749

Keski-Suomen TE- keskus

Cygnaeuskenkatu 1, PL 44,
40101 Jyväskylä
puh. 010 60 24500, telefax 010 60 24606

Lapin TE- keskus

Ruokasenkatu 2, 96200 Rovaniemi
puh. 010 60 27000, telefax 010 60 27399

Kemin palvelupiste

Asemakatu 19, 94100 Kemi
puh. 010 60 27000, telefax 010 60 27440

Pirkanmaan TE- keskus

Kauppakatu 4, PL 467, 33101 Tampere
puh. 010 60 25500, telefax 010 60 25907

Pohjanmaan TE- keskus

Hovioikeudenpuistikko 19 A, PL 131, 65101
Vaasa
puh. 010 60 28500, telefax 010 60 28970

Kokkolan palvelupiste

Ristirannankatu 1, PL 240, 67101 Kokkola
puh. 010 60 28500, telefax 010 60 28980

Pohjois-Karjalan TE- keskus

Kauppakatu 40 B, PL 8, 80101 Joensuu
puh. 010 60 26000, telefax 010 60 26059

Pohjois-Pohjanmaan TE- keskus

Viestikatu 1, PL 86, 90101 Oulu
puh. 010 60 28000, telefax 010 60 28031

Ylivieskan palvelupiste

Valtakatu 4, PL 103, 84101 Ylivieska,
puh. 010 60 28000, telefax 010 60 28440

Pohjois-Savon TE- keskus

Käsityökatu 41, PL 2000, 70101 Kuopio
puh. 010 60 26500, telefax 010 60 26725

Satakunnan TE- keskus

Pohjoisranta 11 E, PL 266, 28101 Pori
puh. 010 60 22000, telefax 010 60 22001

Uudenmaan TE- keskus

Maistraatinportti 2, PL 15, 00241 Helsinki
puh. 010 60 21000, telefax 010 60 21300

Varsinais-Suomen TE- keskus

Ratapihankatu 36, PL 592, 20100 Turku
puh. 010 60 22500, telefax 010 60 22626

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira

Siementarkastus- ja luomuvälvontayksikkö SILU/
PL 111
32201 Loimaa
Puh. 020 7725 370
Fax. 020 7725 317